

УДК 378.03

Стеблюк Світлана Василівна

викладач

Мукачівський кооперативний торговельно-економічний коледж, Мукачеве

ssve82@mail.ru

ЕКОНОМІЧНА ПІДГОТОВКА МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ СФЕРИ КООПЕРАЦІЇ: МОДЕЛЬ ТА ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЯ

Анотація. У статті розглядається поняття «економічна підготовка» та формулюється трактування «економічна підготовка майбутніх молодших спеціалістів сфери кооперації». Визначено складові такої підготовки: економічна освіта і економічне виховання. Аналізується модель економічної підготовки фахівців, компоненти, показники та вказуються рівні. Метою моделі є забезпечення реалізації педагогічних умов економічної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сфери кооперації. Виокремлено методологічні підходи: системний, синергетичний, особистісно орієнтований, діяльнісний. Подано результати педагогічного експерименту щодо ефективності запропонованої моделі.

Ключові слова: економічна підготовка; економічна освіта; економічне виховання; модель; компоненти; показники.

Сьогодні економічній підготовці майбутніх молодших спеціалістів сфери кооперації надається вкрай важливе значення. Економічна система України зазнає реформування, відповідно виникають суперечності між реаліями сьогодення та підготовкою фахівців. Питанню економічної підготовки майбутніх фахівців присвячені дослідження А. Аксьонової, П. Бойчука, Н. Захарченко, М. Левочко, О. Любченко, В. Тереса, Г. Товканець, С. Хоменко та ін.

Особливий інтерес у дисертаційних розвідках становили педагогічні умови підготовки економістів. Результати цих досліджень відображені в працях А. Войнаровського, Н. Захарченко, Н. Кошелевої, М. Левочко, В. Орел, О. Кукліна, В. Стасюк та ін. У сфері кооперації здійснено низку досліджень в історичному та економічному напрямках: Л. Войнаш (удосконалення управління персоналом: формування кадрової політики в контексті конкурентоспроможності підприємств споживчої кооперації України), О. Гриценко (фінансово-кредитне забезпечення підприємств споживчої кооперації); Т. Оніпко (господарська діяльність споживчої кооперації України в період нової економічної політики 1921-1928); Н. Римарська (пріоритети та механізм адаптації споживчої кооперації України до ринкових умов);

І.Сененко (соціально-економічний механізм управління підприємствами та організаціями споживчої кооперації).

У працях вищеназваних науковців розкрито проблеми розвитку підприємств сфери кооперації, проте досліджень, в тому числі дисертаційних, з питання економічної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сфери кооперації нами не виявлено.

Метою статті є розкриття змісту економічної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сфери кооперації та обґрунтування її моделі.

У науковій літературі з'ясовані поняття «підготовка», «економічна підготовка», їх складові. Економічна підготовка визначається, як: цілеспрямований процес підготовки особистості до життя в умовах становлення та розвитку ринкової економіки, що передбачає оволодіння сукупністю економічних знань, умінь та навичок, високої організованості та творчої ініціативи, підготовка їх до високопрофесійної праці [7; 9]; необхідність економічних знань і умінь для забезпечення успішної життєдіяльності в нових умовах господарювання, підготовка до професійної праці, вміння і дбайливого ставлення до природи [7; 10]; об'єднання ланок взаємопов'язаних сучасних завдань, форм і методів навчально-виховного процесу з метою формування економічного мислення [8; 4].

Узагальнюючи суттєві ознаки ключового поняття, нами сформульовано поняття «економічна підготовка молодших спеціалістів сфери кооперації». Це організований, системний процес одержання економічних знань студентами коледжу, формування практичних умінь і навичок, необхідних для майбутньої діяльності та сукупність цінностей і норм, що спрямовані на формування економічної культури.

Поділяючи думку вчених [1; 2 та ін.], складовими економічної підготовки нами визначено економічну освіту та економічне виховання. Відтак, під економічною освітою ми розуміємо процес одержання економічних знань, формування практичних умінь і навичок, який спрямований на формування економічної культури, що охоплює систему цінностей; а економічне виховання – це цілеспрямований процес впливу на особистість, результатом якого є економічні

знання, уміння та цінності, що спрямовані на формування економічної культури. Нами розглядається економічна освіта і виховання як єдиний цілісний процес.

Модель економічної підготовки передбачає діалектичну цілісність та взаємозв'язок усіх її блоків та компонентів. Метою моделі є забезпечення реалізації педагогічних умов економічної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сфери кооперації. Серед блоків нами виокремлені: концептуальний, змістово-діяльнісний, оцінно-діагностичний.

Концептуальний блок включає методологічні підходи економічної готовності молодших спеціалістів. У процесі дослідження ми опиралися на такі методологічні підходи: системний, синергетичний, особистісно орієнтований, діяльнісний.

Використання системного підходу в педагогічному процесі дав нам можливість: розглядати економічну підготовку як складову професійної підготовки молодших спеціалістів сфери кооперації у коледжі; з'ясувати специфіку вивчення економічних дисциплін у системі загальноосвітніх та професійно спрямованих; визначити структуру економічної готовності майбутніх молодших спеціалістів; виокремити і обґрунтувати педагогічні умови та модель економічної підготовки.

Синергетичний підхід дав змогу: усвідомити механізм розвитку особистості студента, педагогічної системи в цілому; визначити методи навчально-виховного процесу, виходячи з сучасної освітньої підготовки фахівців економічного спрямування; побудувати модель, а також експериментально дослідити її; забезпечити адаптацію майбутнього фахівця з урахуванням міждисциплінарних зв'язків.

Особистісно орієнтований підхід дав можливість: формувати у студентів позитивну мотивацію до оволодіння економічними знаннями; урізноманітнити форми організації навчально-виховної діяльності при вивченні економічних дисциплін; сприяти становленню творчого освітнього середовища в умовах коледжу; створити умови для самопізнання, самонавчання та самооцінки.

Важливою є навчально-пізнавальна діяльність (діяльнісний підхід), оскільки:

забезпечив цілеспрямоване володіння економічними знаннями в процесі викладання дисциплін економічного циклу; дав змогу здійснити квазіпрофесійну діяльність; удосконалити практичну підготовку студентів.

У моделі економічної підготовки майбутніх молодших спеціалістів визначено педагогічні умови (створення у навчальному закладі педагогічно орієнтованого творчого середовища; насичення квазіпрофесійною діяльністю змісту дисциплін економічного спрямування; створення сприятливого адаптаційного періоду у студентів першого курсу коледжу; упровадження в практику роботи активних методів виховання з метою формування ціннісних орієнтацій); принципи навчання (загальнодидактичні, специфічні) і виховання; методи (традиційні, інноваційні), форми навчання та виховання. В процесі дослідження педагогічні умови реалізовувалися на лекційно-практичних заняттях, практичній підготовці та позааудиторній діяльності. Упроваджувалися: факультативний курс з економіки «Шанс», віртуальні підприємства «Кооператор» та «Орбіта» в складі технологічної практики; самостійне опрацювання окремих тем дисципліни «Економічний аналіз» в аудиторних умовах під керівництвом викладача-тьютора, комплект виховної роботи з метою формування ціннісних орієнтацій.

Сьогодні науковцями виокремлено різні структурні компоненти професійної готовності майбутніх фахівців:

- цільовий, змістово-процесуальний, моніторинговий, результативно-оцінний (О.Любченко [3]);
- мотиваційний, когнітивний, професійна самосвідомість, ціннісний (І.Носач [6]).

Проаналізувавши погляди дослідників щодо складових компонентів підготовки майбутніх фахівців, можна зробити висновок про те, що усім видам діяльності притаманні мотивація, знання і практичне виконання цієї діяльності, оцінка її та система цінностей, що необхідна для професійної діяльності.

У відповідності до цього та до наукових досліджень нами виділено у структурі економічної підготовки майбутніх молодших спеціалістів такі компоненти: мотиваційний, функціональний, рефлексивний, особистісно-ціннісний.

Показниками сформованості економічної готовності стали: наявність мотивації до навчання та мотивації до професійної діяльності(за мотиваційним компонентом); знання економічних категорій, законів, набуття практичних умінь і навичок, наявність навичок самостійної роботи, здатність до інтуїції та прогнозування (за функціональним компонентом); самоспостереження, самоаналіз, ідентифікація (за рефлексивним компонентом); знання основних цінностей та вибір їх (за особистісно-ціннісним компонентом).

Серед рівнів нами виокремлено: за функціональним і мотиваційними компонентами – початковий, середній, достатній, високий; за рефлексивним і особистісно-ціннісним компонентами – початковий, середній, високий.

На завершальному етапі дослідження нами експериментально перевірено модель економічної підготовки молодших спеціалістів сфери кооперації за кожним компонентом.

Основними методами діагностики були опитування викладачів та студентів першого курсу, тестування студентів та анкетування їх за методиками С. Панчишина, В. Каташева, К. Замфір, в модифікації А. Реана, А. Карпова, М. Рокича, Б. Круглова.

Обробку результатів експериментального дослідження з економічної підготовки молодших спеціалістів проводили з використанням пакету прикладних статистичних програм (*Statistika, Excel*) для проведення поточних розрахунків, статистичного χ^2 -критерію для порівняння розподілів ознак в ЕГ та КГ тощо.

Розрахунок значення спостережного (емпіричного) χ^2 -критерію проводили за формулою1 [5, с.52]:

$$\chi^2 = N \cdot M \sum_{i=1}^L \frac{\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M} \right)^2}{n_i + m_i}$$

де $n = (n_1, n_2, \dots, n_L)$ – бали експериментальної групи, а n_k – кількість членів, отримали k -вий бал ($k=1, 2, \dots, L$). Для контрольної групи бали є $m = (m_1, m_2, \dots, m_L)$, де m_k – кількість членів, отримали k -вий бал ($k=1, 2, \dots, L$). Наприклад, $L=4$

(«початковий», «середній», «достатній», «високий» рівень мотивації навчання студентів тощо).

Якщо $\chi^2_{\text{спост}} < \chi^2_{\text{крит}}$ приймалася нульова гіпотеза про відсутність відмінностей у розподілах досліджуваних ознак в експериментальній і контрольній групах. Альтернативна гіпотеза (про відмінність розподілів досліджуваної ознаки в експериментальній і контрольній групах) приймалась у випадку $\chi^2_{\text{спост}} > \chi^2_{\text{крит}}$.

Результати сформованості економічної готовності студентів у процесі формувального експерименту подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Рівні сформованості економічної готовності студентів у процесі формувального експерименту (проміжне та завершальне обстеження)

Групи	Рівні	Компоненти економічної готовності/етап обстеження															
		Мотиваційний				Функціональний				Рефлексивний				Особистісно-ціннісний			
		Проміжн.		Заверш.		Проміжн.		Заверш..		Проміжн.		Заверш..		Проміжн.		Заверш..	
ос.	у %	ос.	у %	ос.	у %	ос.	у %	ос.	у %	ос.	у %	ос.	у %	ос.	у %		
ЕГ	Початковий	13	14,1	7	7,6	10	10,9	6	6,5	9	9,8	5	5,4	14	15,2	9	9,8
	Середній	16	17,4	5	5,4	23	25,0	19	20,7	51	55,4	42	45,7	28	30,4	26	28,3
	Достатній	26	28,3	29	31,5	27	29,3	29	31,5	-	-	-	-	-	-	-	-
	Високий	37	40,2	51	55,4	32	34,8	38	41,3	32	34,8	45	48,9	50	54,3	57	62,0
КГ	Початковий	20	22,2	19	21,1	12	13,3	11	12,2	15	16,7	13	14,4	29	32,2	28	31,1
	Середній	24	26,7	26	28,9	35	38,9	34	37,8	49	54,4	51	56,7	33	36,7	31	34,4
	Достатній	33	36,7	31	34,4	27	30,0	28	31,1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Високий	13	14,4	14	15,6	16	17,8	17	18,9	26	28,9	26	28,9	28	31,1	31	34,4

З'ясовано, що після закінчення формувального експерименту за мотиваційним компонентом: – в ЕГ в порівнянні з КГ зріс високий рівень мотивації до навчання економічних дисциплін (на 39,8 %). Покращився (на 2,9%) достатній рівень: у КГ – 31 особа (34,4%), а в ЕГ на цьому рівні стало 29 респондентів (31,5%). Початковий рівень мотивації навчання в ЕГ спостерігається у 7 студентів (7,6%), тоді як в КГ – у 19 респондента (21,1%), різниця між якими 13,5%. За функціональним компонентом із 92 студентів експериментальної групи на високому рівні стало 38 студентів, (41,3%), на достатньому 29 респондентів (31,5%), що складає 72,8 % якості знань. У контрольній групі (90 студентів) ці показники нижчі: на високому рівні знаходилося 17 студентів (18,9%), на достатньому 28 опитаних (31,1%), що складає 50% якості знань. За рефлексивним компонентом високий рівень рефлексії у ЕГ порівняно з КГ покращився на 20%; за особистісно-ціннісним компонентом високий рівень сформованості диференціації цінностей в ЕГ порівняно з КГ покращився на 27,6 %,

Значна різниця (21,3%) спостерігається у початковому рівні диференціації цінностей: в ЕГ на цьому рівні 9 студентів (9,8%), тоді як у КГ – 28 студентів (31,1%).

Отже, нами з'ясовано зміст економічної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сфери кооперації, модель та її складові.

Проведене педагогічне дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми економічної підготовки молодших спеціалістів сфери кооперації. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у визначенні специфіки організації самостійної роботи в умовах коледжу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксьонова О.В. Методика викладання економіки: Навч. посібник / О.В. Аксьонова.– К.: КНЕУ, 1998. – 280 с.
2. Булавенко С.Д. Формування економічної культури учнів основної та старшої школи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / С.Д. Булавенко.– Київ, 2011.– 23 с.
3. Любченко О.В. Формування управлінських умінь майбутніх фахівців економічного профілю засобами інтерактивних технологій: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти»/ О.В. Любченко.– Дніпропетровськ – 2013.– 268 с.
4. Майструк І.М. Економічна освіта і виховання як чинники формування економічної культури молоді / І.М. Майструк // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. праць. Вип. 64. – К.: Академічний центр «Аналітика», 2007. – С.102-107
5. Новиков А.Д. Статистические методы в педагогических исследованиях (типовые случаи) / А. Д. Новиков. – М.: МЗ-Пресс, 2004. – 67 с.
6. Носач І. В. Формування професійних умінь і навичок майбутніх економістів у процесі вивчення інтегративних фахових дисциплін : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец.13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / І. В. Носач. – К., 2008. – 278 с.
7. Падалка О.С. Професійно-економічна підготовка майбутніх учителів у вищих навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук / О.С. Падалка. – К., 2009. – 45 с.
8. Панасюк Н.Л. Узагальнення ролі дидактичних умов економічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів у процесі засвоєння професійних знань / Н.Л. Панасюк // Проблеми сучасної педагогічної освіти Кримського державного гуманітарного університету: зб. наук. пр. – Вип. 1. – Серія: Педагогіка і психологія. – Ялта: РВНЗ КДГУ, 2010.– С.21-27
9. Савенко О.О. Економічна підготовка учнів у позашкільних навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата пед. наук: спец.13.00.02 «Теорія та методика трудового навчання» / О.О. Савенко. – Київ, 2011. – 20 с.
10. Шпак О.Т. Теорія та практика підготовки педагогічних кадрів до економічного виховання школярів у системі безперервної освіти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: спец.13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / О.Т. Шпак. – К., 2001. – 27 с.

Рецензент

Хома О.М. – к. пед. н., доц.

Стаття надійшла до редакції 7.10.2014 р.

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ПОДГОТОВКА МЛАДШИХ СПЕЦИАЛИСТОВ СФЕРЫ КООПЕРАЦИИ: МОДЕЛЬ И ЕЕ РЕАЛИЗАЦИЯ

Стеблюк Светлана Васильевна

преподаватель

Мукачевский кооперативный торгово-экономический колледж, Мукачево

ssve82@mail.ru

Аннотация. В статье рассматривается понятие «экономическая подготовка» и формулируется трактовка «экономическая подготовка будущих младших специалистов сферы кооперации». Определены составляющие такой подготовки: экономическое образование и экономическое воспитание. Анализируется модель экономической подготовки специалистов, компоненты, показатели и указываются уровни. Целью модели является обеспечение реализации педагогических условий экономической подготовки будущих младших специалистов сферы кооперации. Выделены методологические подходы: системный, синергический, личностно-ориентированный, деятельностный. Поданы результаты педагогического эксперимента об эффективности предложенной модели.

Ключевые слова: экономическая подготовка; экономическое образование; экономическое воспитание; модель; компоненты; показатели.

ECONOMIC TRAINING OF JUNIOR SPECIALISTS OF SPHERE OF COOPERATION: MODEL AND ITS REALIZATION

Svitlana V. Stebljuk

teacher

Mukachev cooperative trade and economic college, Mukachevo

ssve82@mail.ru

Abstract. In the article a concept of economic training is examined and the interpretation of economic training of future junior specialists in the cooperation sphere is formulated. Such constituents of training are mentioned: economic education and economic upbringing. The model of economic training of specialists as far as components, indexes, is analyzed and levels are specified. The purpose of this model is to provide the realization of pedagogical terms of economic training of future junior specialists in the cooperation sphere. Methodological approaches are selected: systematical, synergistic, personality and activity oriented. The results of this pedagogical experiment are given in relation to efficiency of the offered model.

Keywords: economic training; economic education; economic upbringing; model; components; indexes.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Aksonova O.V. Methodology of teaching of economy: Navch. posibnyk / O. V. Aksonova.– K.: KNEU, 1998. – 280 p. (in Ukrainian)
2. Bulavenko S. D. Forming of economic culture of students of basic and senior school: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk: spets. 13.00.07 «Teoriia i metodyka vykhovannia» / S. D. Bulavenko.– Kyiv, 2011.– 23 p..(in Ukrainian)
3. Liubchenko O. V. Forming of administrative abilities of future specialists of economic profile by facilities of interactive technologies: dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 13.00.04 «Teoriia ta metodyka profesiinoi osvity» / O. V. Liubchenko.– Dnipropetrovsk – 2013.– 268 p. (in Ukrainian)
4. Mastruk I. M. Economic education and economic upbringing as factors of forming of economic culture of young people / I. M. Mastruk // Multyversum. Filosofskyi almanakh: Zb. nauk. prats. Vyp. 64. – K.: Akademichnyi tsentr «Analitika», 2007. – P.102-107 (in Ukrainian)
5. Novykov A. D. Statistical methods in pedagogical research / A. D. Novykov. – M.: MZ-Press, 2004. – 67 p. (in Russian)
6. Nosach I. V. Forming of professional abilities and skills of future economists in the process of learning of integrative professional disciplines: dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk :spets.13.00.04 «Teoriia ta metodyka profesiinoi osvity» / I. V. Nosach. – K., 2008. – 278 p. (in Ukrainian)
7. Padalka O. S. Professional-and-economic training of future teachers in higher educational institutions.: avtoref. dys .na zdobuttia nauk. stupenia d-ra ped. nauk / O. S. Padalka. – K., 2009. – 45 p. (in Ukrainian)
8. Panasiuk N. L. Generalization of role of didactics terms of economic training of future engineers-teachers in the process of mastering of professional knowledge / N. L. Panasiuk // Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity Krymskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu: zb. nauk. pr. – Vyp. 1. – Seriia: Pedahohika i psykholohiia. – Yalta: RVNZKDHU, 2010.– P.21-27 (in Ukrainian)
9. Savenko O. O. Economic preparation of pupils in non-formal educational institutions: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kandydata ped. nauk: spets. 13.00.02 «Teoriia ta metodyka trudovoho navchannia» / O. O. Savenko. – Kyiv, 2011.– 20 p. (in Ukrainian)
10. Shpak O. T. Theory and practice of teacher's training for economic education of pupils in continued educational system: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia d-ra ped. nauk: spets.13.00.04 «Teoriia ta metodyka profesiinoi osvity» / O. T. Shpak. – K., 2001. – 27 p. (in Ukrainian)